

Universitätsbibliothek Wuppertal

Auli Gellii Noctes Atticae

Gellius, Aulus

Lugd. Batavorum, MDCLXXXVIII

Liber septimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1123](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1123)

Aratus tyrannus : deinceps studiosius accuratiusque ipsi Athenienses auxerunt : sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcem incensa abstulit asportavitque in Persas. hos porro libros universos multis post tempestatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus, referendos Athenas curavit. ingens postea numerus librorum in Ægypto à Ptolemæis regibus vel conquestus vel confectus est ad milia fermè voluminum septingenta : sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea civitas, non spontè neque opera consulta, sed à militibus forte auxiliariis incensa sunt.

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT I.

Admiranda quedam de P. Africano superiore ex annalibus sumta.

UOD de Olympiade Philippi regis uxore Alexandri matre, in historia Græca scriptum est ; idem de P. Scipionis quoque matre, qui prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. nam & C. Oppius & Julius Higinus, aliique, qui de vita & rebus Africani scripserunt, matrem ejus diu sterilem existimatam tradunt ; Publium quoque Scipionem, cum quo nupta erat, liberos desperavisse. postea in cubiculo atque in lecto mulieris, quum absente marito cubans sola obdormisset, visum repente juxta eam cubare ingentem anguem ; eumque, iis qui viderant territis & clamantibus, elapsum inveniri non quisse : idipsum P. Scipionem ad haruspices retulisse : eos, sacrificio factò, respondisse fore ut liberi generentur : neque multis diebus post, quàm

quàm ille anguis in lecto visus est, mulierem cœpisse concepti foetus signa atque sensum pati: exinde mense decimo peperisse; natumque esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Hannibalem & Karthaginenses in Africa bello Pœnico secundo vicit. Sed & eum impendio magis ex rebus gestis quàm ex illo ostento virum esse virtutis divinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod idem illi, quos supra nominavi, litteris manderint Scipionem hunc Africanum solitavisse noctis extremo, prius quàm dilucularet, in Capitolium ventitare, ac jubere aperiri cellam Jovis, atque ibi solum diu demorari quasi consultantem de republica cum Jove, ædituosque ejus templi sæpe esse demiratos, quòd solum id temporis in Capitolium ingredientem canes semper in alios favientes neque latrarent eum neque incurrerent. Has vulgi de Scipione opiniones confirmare atque approbare videbantur dicta factaque ejus pleraque admiranda; ex quibus est unum hujuscemodi. Assidebat oppugnabatque oppidum in Hispania, situ, mœnibus, defensoribus validum & mœnitum, re etiam cibaria copiosum: nullaque ejus potiundi spes erat; & quodam die jus in castris sedens dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul videbatur. tum e militibus, qui in jure apud eum stabant, interrogavit quispiam ex more, in quem diem locumque vadimonium promitti juberet. & Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens, Perendie, inquit, sese sistant illo in loco: atque ita factum. die tertio, in quem vadari jusserat, oppidum captum est: eodemque die in arce ejus oppidi jus dixit.

CAP. II.

De Cæsellii Vindicis pudendo errore; quem offendimus in
libris ejus, quos inscripsit Antiquarum Lectionum.

Turpe erratum offendimus in illis celebratissimis
commentariis Lectionum antiquarum Cæsellii
Vindicis, hominis Herclè pleraque haud indiligentis.
quod erratum multos fugit, quamquam multa in Cæsel-
lio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scri-
psit autem Cæsellius Q. Ennium in tertio decimo libro
annalium, cor, dixisse masculino genere. verba Cæ-
sellii subjecta sunt: *Masculino genere, cor, ut multa
alia, enunciavit Ennius. nam in tertio decimo annali, quent
cor, dixit.* adscripsit deinde versus Ennii duos:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur

Ne bellum faciam: quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dicit, Asiæ rex. is admiratur &
permovetur, quod Hannibal Karthaginensis bellum se
facere populo Romano volentem dehortetur. hos autem
versus Cæsellius sic accipit, tamquam si Antiochus sic
dicat: Hannibal me, ne bellum geram, dehortatur,
quod quum facit, æquale cor putat habere me ei, quàm
stultum esse me credit, quum id mihi persuadere vult?
hoc Cæsellius quidem, sed aliud longe Ennius. nam
tres versus sunt, non duo, ad hanc Ennii sententiam
pertinentes, ex quibus tertium versum Cæsellius non
respexit:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur

Ne bellum faciam: quem credidit esse meum cor

Suasorem summum & studiosum robore belli.

horum versuum sensus atque ordo sic opinor est: Han-
nibal ille audentissimus atque fortissimus, quem ego cre-
didi (hoc enim est *cor meum credidit*: pròinde atque di-
ceret, quem ego stultus homo credidi) fore summum

M

suasorem

Ruben. 21.
ll. 22. legit:
quale cor pu-
tat habere
me, atquam

Potius: de me hortatur.
Ruben. c. l. ut sit me-
sis crebra prisior.

suasorem ad bellandum, is me dehortatur, dissuadetque ne bellum faciam. Casellius autem forte *παρρηγορεύων* ista verborum captus quem cor dictum putavit, & quem accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Hannibalem. sed non fugit me, si aliquis sit tam inconditus, sic posse defendi cor Casellii masculinum, ut videatur tertius versus separatim atque divisè legendus. proinde quasi præcisissis interruptisque verbis exclamet Antiochus; *suasorem summum!* sed non dignum est eis, qui hoc dixerint, responderi.

C A P. III.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit; & quid ad ea, quæ reprehenderat, responderimus.

Civitas Rhodiensis & insulæ oportunitate & operum nobilitate & navigandi sollertia navalibusque victoriis celebrata est. ea Rhodiensis civitas, quum amica atque socia populi Romani foret, Persa tunc Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano fuit, amico usa est: connixique sunt Rhodienses, legationibus Romam sæpe missis, id bellum inter eos componere. sed, ubi ista pacificatio perpetrari nequivit, verba à plerisque Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta sunt, ut, si pax non fieret, Rhodienses regem adversus populum Romanum adjutarent. sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At, ubi Perses victus captusque est, Rhodienses pertimere ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta dictaque erant; legatosque Romam miserunt, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, & fidem consiliumque publicum expurgarent. legati postquam Romam venerunt, & in senatum in-

aromissa

tromissi sunt, verbisque suppliciter pro causa sua factis
 è curia exceſſerunt, ſententiæ rogari cœptæ; quum-
 que partim ſenatorum de Rhodiensibus quererentur, ma-
 leque eos animatos fuiſſe dicerent, bellumque eo illis fa-
 ciendum cenſerent: tum M. Cato exſurgit, & optimos
 fidiffimosque ſocios, quorum opibus diripiendis poſſi-
 dendisque non pauci ex ſummatibus viris intenti inſeſti-
 que erant, deſenſum conſervatumque pèrgit; oratio-
 nemque inclutam dicit, quæ & ſeorſum fertur, inſcri-
 ptaque eſt pro Rhodiensibus; & in quinto Originum li-
 bro ſcripta eſt. Tiro autem Tullius M. Ciceronis liber-
 tus ſanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haud-
 quaquam rerum litterarumque veterum indoctus: eoque
 ab ineunte ætate liberaliter inſtituto adminiculatore &
 quaſi adminiſtro in ſtudiis litterarum Cicero uſus eſt.
 ſed profectò plus auſus eſt quàm ut tolerari ignoſciſque
 poſſit. namque epiſtolam conſcripſit ad Q. Axium fa-
 miliarem patroni ſui confidenter & nimis calidè, in qua
 ſibiſmet viſus eſt orationem iſtam pro Rhodiensibus acri
 ſubtilique ingenio & iudicio percenſuiſſe. ex ea epiſtola
 libitum forte nobis eſt reprehentiones ejus quaſdam at-
 tingere; majore ſcilicet venia reprehenſuri Tironem,
 quàm tum ille reprehendit Catonem. Culpavit autem
 primum hoc, quòd Cato ineruditè & ἀναγνώως, ut i-
 pſe ait, principio nimis inſolenti nimisque acri & objur-
 gatorio uſus ſit: quum vereri ſeſe oſtendit, ne Patres,
 gaudio atque lætitia rerum geſtarum proſpere de ſtatu
 mentis ſuæ deturbati, non ſatis conſiperent; neque ad
 rectè intelligendum conſulendumque eſſent idonei. In
 principiis autem, inquit, patroni, qui pro reis dicunt,
 conciliare ſibi & complacare iudices debent: ſenſusque eo-
 rum expectatione cauſa ſuſpenſos rigentesque honorificè
 rerecundisque ſententiis commulcere; non injuriis atque im-
 perioſis minationibus conſutare. ipſum deinde principium
 appoſuit; cujus verba hæc ſunt: Scio ſolere plerisque

hominibus rebus secundis atque prolixis atque prosperis animum excellere, superbiam atque ferociam auferere atque crescere, quod mihi nunc magna cura est, quia haec res tam secundae processit, ne quid in consulendo aduersi eveniat, quod nostras secundas res confutet. ne haec letitia nimis luxuriose eveniat. aduersa res se domant & docent quid opus sit factum. secundae res letitia transvorsum trudere solent à recte consulendo atque intelligendo. quo maiore opere edico suadeoque, uti haec res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in potestatem nostram redeamus. quae deinde Cato iuxta dicit, ea, inquit, confessionem faciunt non defensionem, neque propulsationem translationemve criminis habent, sed cum pluribus aliis communicationem. quod scilicet nihil ad purgandum est. atque etiam, inquit, insuper profitetur Rhodienses, qui accusabantur, quod aduersus populum Romanum regi magis cupierint savorum, id eos cupisse atque savorum utilitatis sua gratia: ne Romani, Persa quoque rege victo, ad superbiam ferociamque & immodicum modum insolescerent, eaque ipsa verba ponit, ita uti infra scriptum est. Atque ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare. uti depugnatum est: neque regem Persen vicisse, non Rhodienses id modo voluere, sed multos populos ac multas nationes idem noluisse arbitror. atque haud scio, an partim eorum fuerint, qui non nostra contumelia causa id noluerint evenire: sed enim id metuere, si nemo esset homo quem vereremur, & quicquid luberet faceremus: ne sub solo imperio nostro in servitute nostra essent. libertatis sua causa in ea sententia fuisse arbitror. atque Rhodienses tamen Persen publice numquam adjuvare. cogitate quanto nos privatim cautius facimus. nam unusquisque nostrum, si quis aduersus rem suam quid fieri arbitratur, summa vi contra nititur, ne aduersus eam fiat. quod illi tamen peperi. Sed, quod ad principium reprehensum attinet; scire oportuit Tironem defensos esse Rhodienses

dienses à Catone, sed ut à senatore & consulari & censorio viro id, quod optimum esse publicum existimabat, suadente, non ut à patrono causam pro reis dicente. alia namque principia conducunt reos apud iudices defendenti, & clementiam misericordiamque undique indaganti; alia, quum senatus de republica consulitur, viro auctoritate præstanti sententiis quorundam iniquissimis permoto, & pro utilitatibus publicis ac pro salute sociorum graviter ac liberè indignanti simul ac dolenti. quippe rectè & utiliter in disciplinis rhetorum præcipitur iudices de capite alieno deque causa ad sese non pertinenti cognituros, ex qua præter officium iudicandi nihil ad eos simul periculi vel emolumenti redundaturum est, conciliandos esse ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter & leniter existimationi salutique ejus qui apud eos accusatus est. at quum dignitas & fides & utilitas omnium communis agitur, ob eamque rem aut suadendum quid ut fiat, aut fieri jam cœpto differendam est: tum qui se in hujusmodi principiis occupat ut benivolos benignosque sibi auditores paret, otiosam operam in non necessariis verbis sumit. jamdudum enim negotia periculaque ipsa rerum communia consilii eos capiendis conciliant: & ipsi potius sibi exposcunt consultoris benivolentiam. Sed quod ait confessum Catonem noluisse Rhodioses ita depugnari uti depugnatum est, neque regem Persen à populo Romano vinci, atque id eum dixisse non Rhodioses modò, sed multas quoque alias nationes voluisse, sed id nihil ad purgandum extenuandumve crimen valere; jam hoc primum Tiro improbe mentitur. verba ponit Catonis: & aliis tamen eum verbis calumniatur. non enim Cato confitetur Rhodioses noluisse victoriam esse populi Romani, sed sese arbitrari dixit id eos noluisse: quod erat proculdubio suæ opinionis professio, non Rhodiosum culpæ confessio. in qua re, ut meum quidem iudicium est, non culpa tantum

tum vacat, sed dignus quoque laude admirationeque est, quum & ingenuè & religioſè dicere viſus eſt contra Rhodiennes quod ſentiebat, & parta ſibi veritatis fide ipſum illud tamen, quod contrarium putabatur, flexit & tranſtulit: ut eos idcirco vel maximè æquum eſſet acceptiores carioreſque fieri populo Romano, quòd quum & utiles illi eſſent & vellent regi eſſe factum, nihil tamen adjuvandi ejus gratia fecerint. Poſtea verba hæc ex eadem oratione ponit: *Ea nunc derepente tanta nos beneficia ultro citroque, tantam amicitiam relinquemus? quòd illos dicimus voluiſſe facere, id nos priores facere occupabimus?* hoc, inquit, enthymema nequam & vitioſum eſt. reſponderi enim potuit, occupabimus certè: nam, ſi non occupaverimus, opprimemur, incidendumque erit in inſidias à quibus ante nos non caverimus. rectè, inquit, hoc vitio dat Lucilius poëtæ Euripidi; quod, quum Polyphontes rex propterea ſe interfeceſſe fratrem diceret, quòd ipſe ante conſilium de nece ejus cepiſſet, Meropæ fratris uxor hiſce eum verbis eluſerit:

Εὶ γὰρ σ' ἔμελλεν, ὡς σὺ Φῆς κλεινὴν πόσιν,

Χρὴ καὶ σὲ μέλλεν, ὡς χρόνῳ δῆθεν παρῆν.

At hoc enim, inquit, plane ſtultitiæ plenum eſt eo conſilio atque ea fini facere nolle aliquid, uti nunquam id facias quòd velis. ſed videlicet Tiro animum non advertit non eſſe in omnibus rebus cavendis eamdem cauſam: neque humanæ vitæ negotia & actiones & officia vel occupandi vel differendi, vel etiam ulciſcendi, vel cavendi ſimilia eſſe pugnæ gladiatoris. nam gladiator, compoſito ad pugnandum, pugnæ hæc propoſita fors eſt, aut occidere ſi occupaverit, aut occumbere ſi ceſſaverit. hominum autem vita non tam iniquis, neque tam indomitis neceſſitatibus circumſcripta eſt, ut idcirco prior injuriam facere debeas, quam, niſi feceris, pati poſſis. quòd tantum aberat à populo Romano occupare.

etipare, ut sæpe etiam in sese factas injurias ulcisci neglexerit. post deinde usum esse Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honestis & nimis audacibus, ac non viri ejus, qualis fuit, sed vaftris ac fallaciosis, & quasi Græcorum sophistarum sollertiis. nam, quum obiceretur, inquit, Rhodiensibus quod bellum populo Romano facere voluissent, nec negavit pœne, & ignosci poposcit, quia id non fecissent & si maximè voluissent: induxisseque eum dicit quam dialectici epagogen appellant, non rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad veritates magis quam ad captiones repertam: quum conatus sit exemplis decipientibus colligere confirmareque, neminem, qui male facere voluit, plecti æquum esse, nisi, quod factum voluit, etiam fecerit. verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc sunt. Qui acerrimè adversus eos dicit, ita dicit: hostes voluisse fieri. Et quis tandem est nostrum, qui quod ad sese attinet, æquum censeat quempiam pœnas dare ob eam rem, quod arguatur male facere voluisse? nemo opinor: nam ego, quod ad me attinet, nolim. deinde paulo infrà ita dicit. Quid nunc? & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat: Si quis illud facere voluerit, mille nummi dimidium familia multa esto: Si quis plus quingenta jugera habere voluerit, tanta pœna esto: Si quis majorem pecudum numerum habere voluerit, tantum damni esto, atqui nos omnia plura habere volumus & id nobis impune est. postea ita dicit. Sed si honorem non æquum est haberi ob eam rem, quod bene facere voluisse quis dicit, neque fecit tamen: Rhodiensibus male erit, non quod male fecerunt, sed quia voluisse dicuntur? His argumentis Tiro Tullius M. Catonem contendere & conficere dicit Rhodiensibus quoque impune esse debere, quod hostes quidem esse populi Romani voluissent, etsi maximè non fuissent, dissimulari autem non posse ait, quin paria & consimilia non sint plus quingenta jugera habere velle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum inju-

stum atque impium populo Romano facere velle: neque item inficiari posse, quin alia causa in præmio sit, alia in pœnis. nam beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque ante remunerari, quam facta sint: injurias autem imminentes præcavisse justum est quàm expectavisse. summa enim professio stultitiæ, inquit, est non ire obviam sceleribus cogitatis, sed manere opperiri que, ut, quum admissa & perpetrata fuerint, tum denique, ubi quæ facta sunt infecta fieri non possunt, pœniantur. hæc Tiro in Catonem non minus frigide sane quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam neque solitariam nec improtectam hanc epagogen facit: sed multis eam modis præfulcit, multisque aliis argumentis convelat: &, quia non Rhodiensibus magis quàm reipublicæ consultabat, nihil sibi dictu factuque in ea re turpe duxit, quin omnium sententiarum via servatum ire socios niteretur. ac primùm ea non incallidè conquisivit, quæ non jure naturæ aut jure gentium fieri prohibentur, sed jure legum rei alicujus medendæ aut temporis causa justarum: sicut est de numero pecoris & de modo agri præfinito aut ejusmodi aliquo. in quibus rebus quod prohibitum est fieri, per leges quidem non licet: velle id tamen facere, si liceat, inhonestum non est. atque eas res contulit seorsum, miscuitque cum eo quod neque facere neque velle per sese honestum est; tum deinde, ne disparilitas collationis evidens fieret, pluribus id propugnaculis defendat: neque tenues istas & enucleatas voluntatum in rebus illicitis reprehensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magni facit; sed id solùm ex summa ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam retineri ex republica fuit, aut æqua judicaretur, aut quidem certè ignoscenda: atque interim neque fecisse Rhodienses bellum neque facere voluisse dicit; interim autem facta sola censenda dicit atque in judicium vocanda, sed voluntates

nudas

nudas inanefque neque legibus neque pœnis fieri obnoxias: interdum autem, quasi deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscentias utiles esse rebus humanis docet: ac, nisi ignoscant, metus in republica rerum novarum movet: sed enim contrà, si ignoscatur, conservatum iri ostendit populi Romani magnitudinem. superbix quoque crimen, quod tunc præter cetera in senatu Rhodiensibus objectum erat, mirifica & prope divina responsionis figura elusit & eluit. verba adeò ipsa ponemus Catonis: quoniam Tiro ea prætermisit, Rhodienses superbos esse ajunt, id objectantes quod mihi a liberis meis minimè dici velim. sint sane superbi. quid id ad nos attinet? idne irascimini si quis superbior est quam nos? nihil prorsus hac compellatione potest neque gravius neque munitius adversus homines superbissimos facta, qui superbiam in sese amarent, in aliis reprehenderent. præterea animadvertere est in tota ista Catonis oratione omnia disciplinarum rhetoricarum arma atque subsidia mota esse: sed non proinde ut in decursibus ludicris aut simulachris præliorum voluptariis fieri videmus: non, inquam, distinctè nimis nimisque comptè atque modulatè res acta est. sed quasi in ancipiti cerramine, quum sparsa acies est, multis locis Marte vario pugnatur: sic in ista tum causa Cato, quum superbia illa Rhodiensium famosissima multorum odio atque invidia flagraret, omnibus promiscè tuendi atque propugnandi modis usus est: & nunc ut optimè meritos commendat: nunc, tanquam si innocentes purgaret, ne bona divitiarumque eorum expetantur, objurgat: nunc etiam quasi sit erratum deprecatur: nunc ut necessarios reipublicæ ostentat: nunc clementiæ, nunc mansuetudinis majorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit, eaque omnia distinctiùs numerosusque ac comptiùs fortassean dici potuerunt: fortiùs atque vividius potuisse dici non videntur. iniquè igitur Tiro Tullius, qui ex omnibus

facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese & coherentibus parvum quippiam nudumque sumsit, quod obtrectaret: tamquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum voluntates tantum non censuerit pœniendas. Commodius autem erectiusque de his meis verbis, quibus Tullio Tironi respondi modò, existimabit iudiciumque faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tironis ad Axium scriptam requirere & legere curaverit. ita enim nos sincerius exploratiusque vel corrigere poterit vel probare.

C A P. IV.

Cujusmodi servos & quam ob causam Cælius Sabinus juris civilis auctor pileatos venundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more majorum venierint; atque id ipsum, sub corona, quid sit.

Pileatos servos venum solitos ire, quorum nomine venditor nihil præstaret, Cælius Sabinus jurisperitus scriptum reliquit. cuius rei causam esse ait, quod hujusmodi conditionis mancipia insignia esse in vendendo deberent, ut emtores errare & capi non possent; neque lex vendundi opperienda esset; sed oculis jam perciperent, quòdnam esset mancipiorum genus. *sicuti*, inquit, *antiquitus mancipia jure belli capta coronis induta veniebant, & iccirco dicebantur sub corona venire. namque ut ea corona signum erat captivorum venalium, ita pileus impositus demonstrabat ejusmodi servos venum dari, quorum nomine emtori venditor nihil præstaret.* est autem alia rationis hujus opinio, cur dici solitum sit captivos sub corona venundari, quòd milites, custodiæ causa, captivorum venalium greges circumstarent: eaque circumstatio militum corona appellata sit. sed id magis verum esse, quod supra dixi, Cato quoque in libro, quem composuit

posuit de re militari, docet. verba sunt hæc Catonis:
*Ut populus sua opera potius ob rem bene gestam coronatus
 supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veniat.*

C A P. V.

Historia de Polo histrione memoratu digna.

Histrion in terra Græcia fuit fama celebri: qui gestus & vocis claritudine & venustate cæteris antestabat. nomen fuisse ajunt Polum, tragedias poetarum nobilium scitè atque asseveratè actitavit. is Polus unice amatum filium morte amisit. eum luctum quum satis visus est eluxisse, rediit ad quæstum artis. in eo tempore Athenis Electram Sophoclis acturus gestare urnam quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita compositum fabulæ argumentum est, ut veluti fratris reliquias ferens Electra compleret commisereturque interitum ejus qui per vim extinctus existimatur. igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus ossa atque urnam à sepulchro tulit filii, & quasi Orestis amplexus opplevit omnia non simulachris neque imitamentis, sed luctu atque lamentis veris & spirantibus. itaque quum agi fabula videretur, dolor accitus est.

C A P. VI.

Quid de quorundam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit.

EX quinque his sensibus quos animantibus natura tribuit, visu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci ὄψιν, ἀκοήν, γεύσιν, ἀφήν, ὄσφρησιν appellant, quædam animalium alia alio carent; & aut cæca natura gignuntur, aut inora inauritave. nullum autem gigni animal Aristoteles dicit, quod aut gustus sensu careat aut tactus, verba ex libro ejus, quem περὶ μυσ

μης composuit, hæc sunt: τὴν δ' ἀφ' αὐτῶν καὶ τὴν γένεσιν
πάντα ἔχει, ὡς γὰρ δὴ τῶν ἀτελῶν ζώων.

C A P. VII.

*An, affatim, quasi admodum prima acuta pronuncian-
dum sit, & quadam itidem non incuriose tractata super
aliarum vocum accentibus.*

A NNIANUS poëta, præter ingenii amœnitates litte-
rarum quoque veterum & rationum in litteris op-
pido quam peritus fuit: & sermocinabatur mira qua-
dam & scita suavitate. is *affatim*, ut *admodum*, prima
acuta non media pronunciabat; atque ita veteres locu-
tõs censebat. itaque se audiente Probum Grammaticum
hos versus in Plauti Cistellaria legisse dicit:

Potin' es tu homo facinus facere strenuum?

Aliorum est affatim qui faciant. sane ego

Me volo fortem perhiberier virum.

causamque esse huic accentui dicebat, quòd *affatim*
non essent duæ partes orationis; sed utraque pars in u-
nam vocem coaluisset; sicuti in eo quoque, quod *exad-
versum* dicimus, secundam syllabam debere acui existi-
mabat; quoniam una non duæ essent orationis partes:
atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his
versibus:

In quo hæc discebat ludo exadversum loco

Tonstrina erat quadam.

addebat etiam quod, *ad*, præverbium tum fermè acue-
retur, quom signficaret ἐπιπαισιν quàm intentionem nos
dicimus, sicuti *adfabre* & *admodum* & *adprobe* dicun-
tur. cætera quidem satis commode ANNIANUS. sed hanc
particulam, *ad*, quam semper, quum intentionem si-
gnificaret, acui putavit. non id perpetuum videtur:
nam &, *adpotus* quum dicimus & *adprimus* & *adprime*,
intentio his in verbis demonstratur: neque tamen, *ad*,
particula

particula satis commode accentu acuto pronunciatur. *adprobus* tamen, quòd significat *valde probus*, non inficias eo, quin prima syllaba acui debeat. Cæcilius in comædia, quæ inscribitur *TRIUMPHUS*, vocabulo isto utitur :

Hierocles hospes est mihi adolescens adprobus.

num igitur in istis vocibus, quas non acui diximus, ea causa est quod syllaba insequitur natura longior, quæ non ferme patitur acui priorem in vocabulis syllabarum plurium quàm duarum? *Adprimum* autem *longe primum* L. Livius in *Odyssæa* dicit in hoc versu :

Ibi denique vir summus adprimum Patroclus.

idem Livius in *Odyssæa præmodum* dicit, quasi *admodum*. *Parcentes*, inquit, *præmodum*. quod significat *supra modum*, dictumque est quasi *præter modum* : in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

C A P. VIII.

Res ultra fidem tradita super amatore delfino & puero amato.

Delfinos Venerios esse & amafios non modò historiarum veteres, sed recentes quoque memoriæ declarant. nam & sub Cæsaribus, in Puteolano mari, ut Appion scriptum reliquit, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi quidam delfinorum cogniti compertique sunt : neque ii amaverunt, quod sunt ipsi genus ; sed pueros forma liberali in naviculis forte aut in vadis litorum conspectos miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi Appionis eruditi viri ex Ægyptiacorum libro quinto : quibus delfini amantis & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert ; eaque omnia sese ipsum multosque alios vidisse dicit. *ὃς αὐτὸς δὲ ἐν εἶδον περὶ Δικαιορχίαν δελφῖνα ἑρῶντας*

ρῶντα παῖδος, ἢ πρὸς παιδικῶν ἐπισημένον φωνῶν. ἀπαρ-
 ἔν και πρὸς νηχόμενον ὁ ἰχθύς ἀεδέχετο τὸν παῖδα ὀπι-
 τῶν νότων, ἢ τὰς ἀκάνθας ἀεπέλων, ἵνα μὴ τὸ πρὸς μόνον
 πρῶτα ἀμύξει, και ἰππιδὸν πελεθεητότα μέχρι διακο-
 σίων ἀνῆγε σάδιων ἐξεχεῖτο δι' ἄρεθι ῥάμη και πᾶσα ἡ Ἰτα-
 λία θεάσασθαι ἰχθυῶν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτον. Ad hæc ad-
 cit rem non minus mirandam. Postea, inquit, idem ille
 puer delfino amœnus morbo affectus obiit suum diem.
 at ille amans, ubi sæpe ad litus solitum adnavit, & puer
 qui in primo vado adventum ejus opperiri consueverat,
 nusquam fuit, desiderio tabuit exanimatusque est; & in
 littore jacens, inventus ab his qui rem cognoverant, in
 sui pueri sepulchro humatus est.

C A P. IX.

Peposci & memordi, pepugi, & spepondi; & cecur-
 ri plerosque veterum dixisse, non uti postea receptum est
 dicere, per, o, aut per u, litteram in prima syllaba
 positam, sed per, e, atque id Græcæ rationis exem-
 plo dixisse: præterea notatum, quod viri non indocti
 neque ignobiles, a verbo descendendo, non descendi, sed
 descendidi dixerunt.

Poposci, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter di-
 ci videntur: atque ita nunc omnes fermè doctiores
 hujuscemodi verbis utuntur, sed Q. Ennius in Satiris,
 memorderit, dixit, per, e, litteram, non momorderit,
 Meum, inquit, non est; at si me canis momorderit. Item
 Laberius in Gallis: De integro patrimonio meo centum
 milia nummum memordi. Item idem Laberius in Colo-
 ratore: Itaque levi pruna percoctus simul sub dentes mu-
 lieris veni, bis ter memordit. item P. Nigidius de ani-
 malibus libro secundo: Serpens si memordit, gallina de-
 ligitur & opponitur. item Plautus in Aulularia: adme-
 mordit hominem, sed idem Plautus in Trigemini,

non

non pramordisse neque pramemordisse dixit, sed pramorfisse.

Ni fugissem, inquit, medium, credo, pramorfisset. Item Atta in Conciliatrice: *Ursum se memordisse autumat.* Peposci quoque non poposci Valerius Antias libro Annalium quadragesimo quinto scriptum reliquit. Denique Licinius tribunus plebei perduellionis ei diem dixit. & comitiis diem a Q. Martio pratore peposcit. Pepugero æquè Atta in Ædilitia dicit: *Sed si pepugero metuet.* Ælium quoque Tuberonem libro ad C. Oppium scripto *occecurrerit* dixisse Probus annotavit, & hæc ejus verba apposuit. *Si generalis species occecurrit.* Idem Probus Valerium Antiatem libro historiarum duodecimo *sponderant* scripsisse annotavit; verbaque ejus hæc posuit: *Tib. Gracchus, qui quaestor C. Mancino in Hispania fuerat, & ceteri qui pacem sponderant.* Ratio dictionum hæc esse videri potest: quoniam Græci in quadam specie præteriti temporis, quod *παρρηκνέμενον* appellant, secundam verbi litteram in, e, plerumque vertunt, *γέρφω γέγεφα, πιῶ πεπίηνα, λαλῶ λελάληνα, κερτῶ κερκέτηνα, λέω λέλενα.* Sic ergo mordeo memordi. posco peposci, tendo tetendi, tango tetigi, pungo pepugi, spondeo spondei, curro cecurri, tollo tetuli facit. sic & M. Tullius & C. Cæsar mordeo memordi, pungo pepugi, spondeo spondei, dixerunt. Præterea inveni à verbo scindo simili ratione non *sciderat* sed *fesciderat* dictum esse. L. Attius in Sotadicorum libro primo *fesciderat* dixit. Verba hæc sunt: *Non ergo aquila ita, uti prædicant, fesciderat pectus.* Ennius quoque & Valerius Antias, in libro historiarum septuagesimo quinto, verba hæc scripsit: *Deinde funere locato ad forum descendidit.* Laberius quoque in Catulario ita scripsit:

Ego mirabar quomodo mamma mihi descendiderant.

C A P. X.

Ufuscapio & copulate & recto vocabuli casu dicitur; ita pignoriscapio conjuncte & eadem vocabuli forma dictum est.

UT hæc ususcapio dicitur copulato vocabulo, a, litera in eo tractim pronunciata; ita pignoriscapio junctæ sunt partes, & productè dicebatur. verba Catonis sunt ex primo epistolicarum quæstionum: Pignoriscapio ob *as* militare, quod *as* à tribuno arario miles accipere debebat, vocabulum seorsum fit. per quod satis dilucet hanc *captionem* posse dici, quasi hanc *captionem*, & in usu & in pignore.

C A P. XI.

Neque levitatem neque nequitiam ea significatione esse, qua in vulgi sermonibus dicantur.

LEVITATEM plerumque nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio, & NEQUITIAM pro follertia astutiaque. sed veterum hominum qui proprie atque integre locuti sunt, *leves* dixerunt, quos vulgò nunc viles & nullo honore dignos dicimus; & *levitatem* appellaverunt proinde quasi *vilitatem*; & *nequam* hominem nulli rei neque frugis bonæ; quod genus Græci ferè ἀσωτον ἢ ἀνόλησον ἢ ἀχρεῖον ἢ ἀχρησον ἢ κακῆτροπον ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum verborum requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inveniet ea in M. Tullii secunda Antonianarum. nam quum genus quoddam sordidissimum vitæ atque victus M. Antonii idem demonstraturus esset, quod in caupona delitesceret, quòd ad vesperum perpotaret, quòd ore involuto iter faceret ne cognosceretur; hæc & alia ejusmodi quum in eum dicturus esset, Videte, inquit, hominis levitatem. tamquam

tamquam prorsus ista dedecora hoc vitio in homine notarentur. at postea, quum in eundem Antonium probra quædam alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremum hoc addidit: *O hominem nequam? nihil enim magis propriè possum dicere.* Sed ex eo loco M. Tullii verba compluscula libuit ponere. At videte levitatem hominis. quum hora diei decima ferè ad Saxa rubra venisset, delituit in quadam cauponula: atque ibi se occultans perpotavit ad vesperum: inde ciso celeriter ad urbem advectus domum venit ore involuto. janitor, *Quis tu?* A Marco tabellarius. confestim ad eam, *cujus causa venerat, deducitur: eique epistolam tradit.* quam illa quum legeret flens (erat enim scripta amatorie: caput autem litterarum hoc erat; sibi cum illa mima posthac nihil futurum: omnem se amorem abjecisse illius, atque in hanc transfudisse) quum mulier staret uberius, homo misericors ferre non potuit, caput aperuit, in collum invasit. *O hominem nequam! nihil enim magis propriè possum dicere.* ergo ut te catamitum, nec opinato quum ostendisses, præter spem mulier aspiceret, idcirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dierum metu perturbasti? consimiliter Q. quoque Claudius in primo annalium, nequitiam appellavit luxum vitæ prodigum effusumque in hisce verbis: *Persuadenti cuidam adolescenti Lucano, qui apprimè summo genere gnatus erat, sed luxuria & nequitia pecuniam magnam consumserat.* M. Varro in libris de lingua Latina. *Ut ex non & volo, inquit, nolo fit: sic ex ne & quicquam, media extrita syllaba, compositum est, nequam.* P. Africanus pro se contra Tib. Asellum de multa ad populum: *Omnia mala, probra, flagitia, quæ homines faciunt, in duabus rebus sunt? malicia atque nequitia. utrum defendis, malitiam, an nequitiam, an utrumque simul? si nequitiam defendere vis; licet, sed tu in uno scorto majorem pecuniam absumpisti, quam quanti omne instrumentum fundi Sabini is censum dedicavisti. Ni hoc ita est, qui spondet mille*

N

nummum?

nummum? sed tu plus tertia parte pecunia paterna perdidisti atque absumpsisti in flagitiis. ni hoc ita est, qui spondet mille nummum? non vis nequitiam. age malitiam saltens defendas. sed tu verbis conceptis conjuravisti sciens sciente animo tuo: ni hoc ita est, qui spondet mille nummum?

C A P. XII.

De tunicis chiridotis: quod earum usum P. Africanus Sulpicio Gallo objecit.

Ruben Elect.
ll. 20.

Tunicis uti virum prolixis ultra brachia & usque in primores manus ac propè in digitos, Romæ atque omni in Latio indecorum fuit. eas tunicas Græco vocabulo nostri chiridotas appellaverunt. feminisque solis vestem longè lateque diffusam decoram existimaverunt, ad ulnas cruraque adversus oculos protegenda. Viri autem Romani primò quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt: postea substrictas & breves tunicas citra humerum desinentes habebant, quod genus Græci dicunt *ἐξωπίδος*. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli F. vir omnibus bonis artibus atque omni virtute præditus, P. Sulpicio Gallo, homini delicato, inter pleraque alia quæ objectabat id quoque probro dedit: quod tunicis uteretur manus totas operientibus. verba sunt hæc Scipionis: Nam qui cotidie unguentatus adversum speculum ornetur, cujus supercilia radantur, qui barba volsa feminibusque subvolvis ambulet, qui in convivis adolescentulus cum amatore, cum chiridota tunica interior accubuerit, qui non modo vinosus sed virosus quoque sit: eumne quisquam dubitet, quin idem fecerit quod cinædi facere solent? Virgilius quoque tunicas hujusmodi, quasi femineas ac probrosas criminatur:

Et tunica, inquit, manicas, & habent redimicula
mira.

Quint.

Quintus quoque Ennius Karthaginensium tunicatam juventutem, non videtur sine probro dixisse.

C A P. XIII.

Quem classicum dicat M. Cato, quem infra classem.

Classici dicebantur non omnes qui in classibus erant, sed primæ tantùm classis homines, qui centum & viginti quinque milia æris ampliusve censi erant. *infra classem* autem appellabantur secundæ classis cæterarumque omnium classium, qui minore summa æris, quàm suprâ dixi, censebantur. Hoc eò strictim notavi, quoniam in M. Catonis oratione, qua Voconiam legem suavit, quæri solet quid sit *classicus*, quid *infra classem*.

C A P. XIV.

De tribus dicendi generibus: ac de tribus philosophis qui ab Atheniensibus ad senatum Romanum legati missi sunt.

ET in carmine & in soluta oratione genera dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci *χαερατῆρες* vocant, nominaque eis fecerunt apponi, *ἀδρον*, *ἰσχνόν*, *μέσον*. nos, quem primum posuimus, *uberem* vocamus, secundum *gracilem*, tertium *mediocrem*. *uberi* dignitas atque amplitudo est: *gracili* venustas & subtilitas: *medius* in confinio est utriusque modi particeps. His singulis orationis virtutibus vitia agnata sunt pari numero: quæ earum modum & habitum simulacris falsis ementiuntur. sic plerumque sufflati atque tumidi fallunt pro *uberibus*, squalentes & jejuni dicti pro *gracilibus*, incerti & ambigui pro *mediocribus*. Vera autem & propria hujusmodi formarum exempla in Latina lingua M. Varro esse dicit ubertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium. Sed ea ipsa genera dicendi jam

antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus, magnificum in Ulyxe & ubertum, subtile in Menelao & cohibitum, mixtum moderatumque in Nestore. Animadversa eadem tripartita varietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad senatum pop. Q. R. legaverant impetratum, uti multam remitterent, quam fecerant propter Oropi vastationem. ea multa fuerat talentum ferè quingentum, erant isti philosophi Carneades ex Academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus: & in senatum quidem introducti interprete usi sunt C. Acilio senatore; sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostentandi gratia magno conventu hominum dissertaverunt. tum admirationi fuisse ajunt Rutilius & Polybius philosophorum trium sui cujusque generis facundiam, violenta, inquiunt, & rapida Carneades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes & sobria, unumquodque autem genus, ut diximus, quum castè pudicèque ornatur, fit illustrius: quum fucatur atque praelinitur, fit præstigiosum.

C A P. XV.

Quam severè moribus majorum in fures vindicatum sit, & quid scripserit Mucius Scævola super eo quod servandum datum commodatumve esset.

Labeo, in libro de duodecim tabulis secundo, acriter & severa judicia de furtis habita esse apud veteres scripsit: idque Brutum solitum dicere, furti damnatum esse, qui jumentum aliorum duxerat quàm quò utendum acceperat; item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. itaque Q. Scævola in librorum, quos de jure civili composuit, sextodecimo verba hæc posuit: *Quod cui servandum datum est, si id usus est: sive, quod utendum acceperit, ad aliam rem atque acceperit, usus est: furti se obligavit.*

CAP. XVI.

Locus exscriptus ex satira M. Varronis, quæ ἐπὶ ἐδεσμάτων in scripta est, de peregrinis ciborum generibus: & appositus versus Euripidi, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutavit.

Varro in Satira, quam ἐπὶ ἐδεσμάτων in scriptis, lepide admodum & scite factis versibus cœnarum ciborumque exquisitas delicias comprehendit. nam pleaque id genus, quæ helluones isti terra & mari conquirunt, exposuit, inclusitque in numeros senarios. & ipsos quidem versus, cui otium erit, in libro, quo dixi, positos legat. genera autem nominaque edulium & domicilia ciborum omnibus aliis præstantia, quæ profunda ingluvies vestigavit, quæ Varro opprobrians excutatus est, hæc sunt fermè, quantum nobis memoriæ est. Pavus è Samo, Phrygia attagena, grues Melicæ, hædus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tartessia, aselli Pessinuntii, ostrea Tarentina, pectunculus Chius, elops Rhodius, scari Cilices, nuces Thasiæ, palma Ægyptia, glans Hiberica. hanc autem peragrantis gulæ & in succos insuetos inquirentis industriam atque has undique vorsum indagines cupidiarum majore detestatione dignas censebimus, si versus Euripidi recordemur, quibus utebatur sæpissime Chrylippus philosophus, tamquam edendi irritationes quasdam re-pertas esse, non per usum vitæ necessarium, sed per luxum animi parata atque facilia fastidientis, per improbam satietatis lasciviam. versus Euripidi adscribendos putavi:

Ἐπεὶ π' δὲ βροτοῖσι, πλὴν δεῖν μόνον,
 Δημητῆος ἀκτῆς, πώμαλ' ἢ ἰδρυχός;
 Ἄπνα πάρεσι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τέφειν,
 ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλοισμονή, τρυφῇ δέ τις
 Ἀπλων ἐφθῶν μηχανὰς ἰπρώμεθα.

CAP. XVII.

Sermo habitus cum grammatico insolentiarum & imperitiarum pleno de significatione vocabuli, quod est obnoxius; deque ejus vocis origine.

Percunctabar Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis, non herclè experiundi vel tentandi gratia, sed discendi magis studio & cupidine, quid significaret *obnoxius*, quæque ejus vocabuli origo ac ratio esset. atque ille adspicit me illudens levitatem quæstionis parvitatemque: Obscuram, inquit, sanè rem quæris, multaque prorsus vigilia indagandam. quis adèd tam linguæ Latinæ ignarus est, qui nesciat eum dici *obnoxium*, cui quid ab eo, cui esse *obnoxius* dicitur, incommodari & noceri potest ei, qui habeat aliquem noxæ, id est, culpæ suæ conscium? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractarique sint. Tum verò ego permotus agendum jam obliquè, ut cum homine stulto, existimavi: Et cætera, inquam, vir doctissime, & graviora remotioraque si discere & scire debuerò, quando mihi usus venerit, tum quæram ex te atque discam: sed enim quia dixi sæpe *obnoxius*, & quid dicerem nescivi; didici ex te & scire nunc cœpi, quod non ego omnium solus, ut tibi sum visus, ignoravi; sed, ut res est, Plautus homo linguæ atque elegantia in verbis Latinæ princeps, quid esset *obnoxius*, nescivit. versus enim est Sticho illius ita scriptus:

Nunc ego herclè perii planè, non obnoxie.

quod minime congruit cum ista, quam me docuisti, significatione. composuit enim Plautus tamquam duo inter se contraria *plane* & *obnoxie*; quod à tua significatione longè abest. at ille grammaticus satis ridiculè, quasi *obnoxius* & *obnoxie*, non declinatione sola, sed re atque

atque sententiâ differrent, Ego, inquit, dixi quid esset *obnoxius*, non quid *obnoxie*. At tunc ego admirans insolentis hominis inscitiam, Mittamus, inquam, sicuti vis, quod Plautus *obnoxie* dixit, si id esse nimis remotum putas: atque illud quoque prætermittamus, quod Sallustius in Câtulina scribit, *Minari etiam ferro ni sibi obnoxia foret*: & quod videtur notius pervulgatiusque esse, id me doce, versus enim Virgillii sunt notissimi;

Nam neque tunc astris acies obtusa videri;

Nec fratris radiis obnoxia surgere luna,

quod tu ais, *culpa sua conscium*; alio quoque loco Virgilius verbo isto utitur, à tua sententia diversè his versibus;

— *juvat arva videre*

Non astris hominum, non ulli obnoxia cura.

cura enim prodesse arvis solet, non nocere; quod tu de *obnoxio* dixisti, jam verò illud etiam Q. Ennii quo pacto congruere tecum potest, quod scribit in *Phœnice* in hisce versibus?

Sed virum vera virtute vivere animatum addebet,

Fortiterque innoxium vacare adversus adversarios,

Ea liberta st, qui pectus purum & firmum gestitat,

Alia res obnoxia nocte in obscura latent.

at ille oscitans & allucinanti similis, Nunc, inquit, mihi operæ non est, quum otium erit, revises ad me atque disces quid in verbo isto & Virgilius & Sallustius & Plautus & Ennius fenserint, & nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Siquis autem volet non originem solum verbi istius, sed significationem quoque ejus varietatemque recensere; ut hoc etiam Plautinum spectet, adscripti versus ex *Asinaria*:

Maximas opimitates gaudio effertissimas

Suis heris ille una mecum pariet gnatoque & patri;

Aded ut etatem ambo ambobus nobis sint obnoxii

Nostro devincti beneficio.

Qua verò ille grammaticus finitione usus est, ea videtur in verbo tam multiplici unam tantummodò usurpationem ejus notasse: qua quidem congruit cum significato, quo Cæcilius usus est in Chryso in his versibus:

— *Quamquam ego mercede huc conductus tua*

Advenio, ne tibi me esse ob eam rem obnoxium

Reare: audibis malè si malè dixis mihi.

C A P. XVIII.

De observata custoditaque apud Romanos jurisjurandi sanctionia: atque inibi de decem captivis, quos Hannibal Romam dejurio ab iis accepto legavit.

Jusjurandum apud Romanos inviolatè sanctèque habitum servatumque id & moribus legibusque multis ostenditur; & hoc, quod dicemus, rei non tenue argumentum esse potest. Prælio Cannensi Hannibal Karthaginensium imperator ex captivis nostris electos decem Romam misit, mandavitque eis pactusque est, ut, si populo Romano videretur, permutatio fieret captivorum; & pro iis, quos alteri plures acciperent, dari argenti pondo libram S. Hos priusquam profiscerentur, jusjurandum adegit, redituros esse in castra Pœnica, si Romani captivos non permutarent. veniunt Romam decem captivi. mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. permutatio senatui non placita. parentes, cognati, affinesque captivorum amplexi eos, postliminiò in patriam redisse dicebant, statumque eorum integrum incolumemque esse: ac, ne ad hostes redire vellent, orabant. tum octo ex iis postliminium justum non esse sibi responderunt; quoniam dejurio vincti forent; statimque, uti jurati erant, ad Hannibalem profecti sunt. duo reliqui Romæ manserunt; solutosque esse sese ac liberatos religione dicebant; quoniam, quum

egressi

egressi castra hostium fuissent, commenticio consilio regressi eodem die, tamquam si ob aliquam fortuitam causam isseut, atque ita iurejurando satisfacto rursus injurati absissent. hæc eorum fraudulenta calliditas tam esse turpis existimata est, ut contemti vulgo dispretique sint, censesque eos postea omnium notarum & damnis & ignominis affecerint, quoniam, quod facturos dejuraverant, non fecissent. Cornelius autem Nepos, in libro exemplorum quinto, id quoque litteris mandavit, multis in senatu placuisse, ut ii, qui redire nolent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur, sed eam sententiam numero plurium, quibus id non videretur, superatam: eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, usque ad eum intestabiles inuisosque fuisse, ut tandem vitæ ceperint, necemque sibi consciverint.

C A P. XIX.

Historia ex annalibus sumpta de Tib. Sempronio Graccho patre Gracchorum tribuno plebei: atque inibi tribunicia decreta cum ipsis verbis relata.

PUlchrum atque liberale atque magnanimum factum Tib. Sempronii Gracchi in exemplis repositum est. id exemplum hujuscemodi est. L. Scipioni Asiatico P. Scipionis Africani superioris fratri C. Minucius Augurinus tribunus plebei multam irrogavit: eumque ob eam causam prædes poscebat. Scipio Africanus fratris nomine ad collegium tribunorum provocabat; petebatque ut virum consularem triumphalemque à collegæ vi defenderent. octo tribuni, cognita causa, decreverunt. ejus decreti verba, quæ posui, ex annalium monumentis exscripta sunt. QUOD. P. SCIPIO, AFRICANUS. POSTULAVIT. PRO. L. SCIPTIONE. ASIATICO. FRATRE. QUUM. CONTRA. LEGES. CONTRA. Q. MOREM. MAJORUM.

RUM. TRIBUNUS. PLEBEI. HOMINIBUS. ACCITIS. PER-
 VIM. INAUSPICATO. SENTENTIAM. DE. EO. TULE-
 RIT. MULTAM. Q. NULO. EXEMPLO. IRROGARIT.
 PRAEDES. Q. OB. EAM. REM. DARE. COGAT. AUT. SI.
 NON. DET. IN. VINCULA. DUCI. JUBEAT. UT. EUM. A.
 COLLEGAE. VI. PROHIBEAMUS. ET. QUOD. CONTRA.
 COLLEGA. POSTULAVIT. NE. SIBI. INTERCEDAMUS.
 QUO. MINUS. SUAPTE. POTESTATE. UTI. LICEAT. D.
 E. R. NOSTRUM. SENTENTIA. OMNIUM. DATA. EST.
 SI. L. CORNELIUS. SCIPIO. ASIATICUS. COLLEGAE.
 ARBITRATU. PRAEDES. DABIT. COLLEGAE. NE.
 EUM. IN. VINCULA. DUCAT. INTERCEDEMUS. SI.
 EJUS. ARBITRATU. PRAEDES. NON. DABIT. QUO.
 MINUS. COLLEGA. SUA. POTESTATE. UTATUR. NON.
 INTERCEDEMUS. Post hoc decretum, quum Auguri-
 nus tribunus plebei L. Scipionem praedes non dantem
 prehendi & in carcerem duci jussisset; tum Tib. Sem-
 pronius Gracchus trib. pl. pater Tiberii atque Gaji
 Gracchorum, quum P. Scipioni Africano inimicus gra-
 vis ob plerasque in republica dissensiones esset, juravit
 palam in amicitiam inque gratiam se cum P. Africano
 non redisse; atque ita decretum ex tabula recitavit. ejus
 decreti verba haec sunt: CUM. L. CORNELIUS. SCIPIO.
 ASIATICUS. TRIUMPHANS. HOSTIUM. DUCES. IN.
 CARCEREM. CONJECTAVERIT. ALIENUM. VIDETUR.
 ESSE. DIGNITATE. REIPUBLICAE. IN. EUM. LOCUM.
 IMPERATOREM. POPULI. ROMANI. DUCI. IN. QUEM.
 LOCUM. AB. EO. CONJECTI. SUNT. DUCES. HOSTIUM.
 ITA. Q. L. CORNELIUM. SCIPIONEM. ASIATICUM. A.
 COLLEGAE. VI. PROHIBEO. Valerius autem Antias,
 contra hanc decretorum memoriam, contraque aucto-
 ritates veterum annalium, post Africani mortem inter-
 cessionem istam pro Scipione Asiatico factam esse à
 Tib. Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipio-
 ni; sed damnatum eum peculatus ob Antiochenam pe-
 cuniam,

cuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

C A P. XX.

Quod Virgilius ob aquam à Nolanis sibi non permissam sustulit è versu suo, Nola, & posuit, Ora: atque ibi quadam alia de consonantia litterarum jucunda.

Scriptum in quodam commentario reperi versus istos à Virgilio ita primum esse recitados atque editos:

Talem dives arat Capua & vicina Vesevo

Nola jugo:

postea Virgilium petiisse à Nolanis aquam uti duceret in propinquum rus; Nolanos beneficium petatum non fecisse: poetam offensum nomen urbis eorum, quasi ex hominum memoria, sic ex carmine suo derasisse, ora-que pro Nola mutasse: atque ita reliquisse:

& vicina Vesevo.

Ora jugo.

ea res verane an falsa sit non laboro, quin tamen melius suaviusque ad auris sit, quàm Nola, Ora, dubium id non est. nam vocalis in priore versu extrema eademque in sequenti prima canoro simul atque jucundo hiatu tractim sonat. est aded invenire apud nobiles poetas hujuscemodi suavitatis multa, quæ apparet navata esse, non fortuita: sed præter cæteros omnis apud Homerum plurima. unò quippe in loco tales tamque hiantes sonitus in assiduis vocibus pluris facit.

Ἡ δ' ἐπὲρ ἰέρει περὶ εἰκῆα χαλαρῆ.

Ἡ χιόνι ψυχρῆ ἢ ἐξ ὕδατος κρυσαίδω.

atque item alio loco:

Ἄλλαν ἄνω ὄρεσι πρὶ λόφου.

Catullus quoque elegantissimus poetarum in hisce versibus:

Minister vetuli puer falerni

Ingere

Inger mi calices amariores,
 Ut lex Postumia jubet magistra
 Ebriosa acina ebriosoris;

quum, ebrioso, dicere posset, &, quod erat usitatius, acinum in neutro genere appellare: amans tamen hiatus illius Homerici suavitatem, ebriosa, dixit propter consequentis litteræ concentum. qui ebrios autem Catullum dixisse putant aut ebriosos (nam id quoque temere scriptum invenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

C A P. XXI.

Quoad vivet, &, quoad morietur, cur id ipsum temporis significant, quum ex duobus sint facta contrarius.

Quoad vivet quum dicitur, item quoad morietur, videntur quidem duæ res dici contrariæ; sed idem atque unum tempus utraque verba demonstrant. item quum dicitur quoad senatus habebitur, & quoad senatus dimittetur; tametsi haberi atque dimitti contraria sunt, unum atque id ipsum tamen utroque in verbo ostenditur. tempora enim duo quum inter se opposita sunt atque ita coherentia, ut alterius finis cum alterius initio misceatur, non refert, utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis locus ipse confinis demonstratur.

C A P. XXII.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus; questumque utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit.

Nimis pingui homini & corpulento censores equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus,

ius. non enim pœna id fuit, ut quidam existimant: sed munus sine ignominia remittebatur. tamen Cato in oratione, quam de sacrificio commisso scripsit, objicit hanc rem criminolius, uti magis videri possit cum ignominia fuisse. quod si ita accipias: id profectò existimandum est, non omnino inculpatum neque indesidem visum esse, cujus corpus in tam immodicum modum luxuriasset exuberassetque.

LIBER OCTAVUS.

Commentario octavo hæc insunt.

CAPUT I.

Hæsterna noctu, rectène an cum vitio dicatur: & quænam super istis verbis grammatica traditio sit: item quòd decemviri in XII tabulis nox pro noctu dixerint.

CAP. II.

Quæ mihi decem verba ediderit Favorinus, quæ usurpentur quidem à Grecis, sed sunt adulterina & barbara: quæ item a me totidem acceperit, quæ ex medio communique usu Latine loquentium minime Latina sint, neque in veterum libris reperiantur.

CAP. III.

Quem in modum & quàm severè increpuerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum ex equestri familia stantem segnem apud se & assidue oscitantem.

CAP. IV.

Quòd Herodotus scriptor historia memoratissimus paràm verè dixerit unam solamque pinum arborum omnium casam numquam denuo ex isdem radicibus pullulare, & quòd